

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

In dit nummer:

- Een historisch broodje gezond
- Donateursdag
- Einde aan patenten?
- Betere bewaar rode kool
- Van onze voorzitter
- Kort Nieuws

Een historisch broodje gezond

Een broodje van Gelderse Risweit en Utrechtse Blauwe, belegd met een salade van Vleutense Vroege en Utrechtse Bloemkool. Dat is hoe tuinder en imker Henk van Berkel de vergeten graan- en groenterassen letterlijk op de kaart wil zetten. Met steun van Stichting Zaadgoed vermeerderd hij oude streekassen op zijn Utrechtse tuinbouwbedrijf de BijenAkker. Als alles meezit, worden de eerste historische broodjes gezond over twee jaar geserveerd.

Vroeger maakte de moeder van Henk elke week schoon bij haar ouders. En als moeder en oma het huis boenden, ging kleine Henk een paar uur met opa mee naar het land. "Mijn opa had een grote moestuin voor eigen gebruik," vertelt Henk. "Van hem heb ik geleerd dat je boontjes met twee handen moet oogsten en dat je worteltjes met een mesje moet loswippen voordat je ze uit de grond trekt." Behalve de kneepjes van het vak heeft hij van zijn opa ook de liefde meegekregen voor alles wat groeit en bloeit. Na zijn middelbare school koos Henk dan ook voor een opleiding bijenteelt en creatieve tuintherapie. Na een loopbaan als therapeut en later als docent en manager in het onderwijs kwam er in 2006 een oude pruimenboomgaard op zijn pad. Samen met zijn partner Maaike heeft hij dat perceel aangekocht en omgedoopt tot De BijenAkker. Sindsdien is Henk fulltime

imker en tuinder. Maaike is chef van de bloemen en Henk is verantwoordelijk voor de bijen, kippen, varkens, granen, groentes, kruiden en het fruit.

Dromen over de toekomst

"Door wat er groeit, sterft en weer opgenomen wordt in de kringloop is de tuin een metafoor voor het leven," aldus Henk. "Ik heb een brede belangstelling voor wat er in de wereld gebeurt. In de tuin kanaliseert zich dat: door het werk met de planten en dieren sta ik in verbinding met de realiteit om mij heen. Bovendien is het opbouwend. Terwijl ik lekker bezig ben in het hier en nu, moet ik tevens vooruitkijken en fantaseren hoe het kan zijn in de toekomst." Op die manier is de droom van het historisch broodje gezond ontstaan. "Het is mijn wens dat mensen zich verbazen en verwonderen over de smaak en

waarde van vergeten gewassen," licht Henk toe. "In het onderwijs heb ik gemerkt dat je tegen grote oren kunt aanpraten maar dat het veel meer impact heeft als je de lesstof tastbaar maakt. Ik denk dat het een krachtige beleving is om je tanden te zetten in een broodje van vergeten granen belegd met vergeten groentes."

Glorie van Utrecht

Zoals dat gaat met dromen: Henk ziet het helemaal voor zich. De hoofdrolspelers heeft hij al geselecteerd. Met de graansoorten Gelderse Risweit en Utrechtse Blauwe wordt het broodje straks gebakken. Het beleg wordt een salade van deels rauwe en deels gekookte groentes bestaande uit de wortel Utrechts Hoornzaad, de slasoorten Glorie van Utrecht en Vleutense Vroege, de koolsoorten Utrechtse Ruit, Utrechtse Zwarte en Utrechtse Bloemkool met als smaakmaker het Sintjansuitje. Henk heeft al een enthousiaste molenaar en bakker op het oog en momenteel is hij in overleg met tuinders in de regio bij wie hij een deel van de productieteelt wil onderbrengen. Zelfs de eerste klant heeft zich al gemeld: als het zover is, gaat Triodos Bank het historisch broodje gezond in de kantine verkopen.

Utrechtse ruit

Utrechtse blauwe

In de selectie richt Henk zich vooral op de teelbaarheid en smaak. Dat brengt echter wel dilemma's met zich mee. "De Vleutense Vroege kan bijvoorbeeld alleen in het vroege voorjaar geteeld worden," legt Henk uit. "Later in het jaar schiet de krop sneller door. Voor de teelbaarheid is een langere teeltperiode beter maar aan de andere kant raak je daarmee de eigenheid van het ras kwijt. Het heet tenslotte niet voor niks Vleutense Vroege."

Je bent wat je eet

Het eerste historisch broodje gezond wordt volgens de planning over twee jaar gelanceerd. Welk verhaal serveert Henk dan met dit broodje mee? "Ik wil mensen bewust laten genieten van een grote verscheidenheid aan smaken. In de supermarkt ligt een zorgwekkend smal aanbod aan graanproducten, groentes en fruit. Boeren kunnen namelijk alleen de gewassoorten telen die de zaadleverancier voor hen heeft geselecteerd. Zo'n smal assortiment maakt ons voedselsysteem kwetsbaar. Met het behoud van streekassen kunnen we een breed assortiment genetisch materiaal in stand houden dat we in de toekomst misschien nog nodig hebben om te overleven. Daarnaast wil ik mijn visie op voedsel voor het voetlicht brengen. Die visie kan ik samenvatten in één zin: 'je bent wat je eet'. Volgens mij kun je beter minder en gevarieerd eten, dan veel en eenzijdig. Willen we allemaal op elkaar lijken of willen we verschillend zijn? Door gevarieerd te eten, kunnen we onze eigen identiteit beter ontwikkelen. Daar ben ik van overtuigd."

Meer info: www.bijenakker.nl en <http://hetsmaakmuseum.nl>

40 graankorrels

Maar zoals dat ook gaat met dromen: de weg ernaartoe is lang en weerbarstig. "Momenteel ben ik bezig met de vermeerdering van het zaad," vertelt Henk. "Van de Utrechtse Blauwe had ik maar 40 graankorrels uit de Wageningse Zaadbank gekregen en ook van de andere gewassen had ik maar een handjevol zaad." Tijdens de zaadproductie houdt Henk zich ook bezig met selectie. "Bij oude streekassen is dat een lastige," legt hij uit. "Op basis van historische beschrijvingen probeer ik zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke vorm te komen. Daarbij kijk ik ook naar de naam: bij de Utrechtse Zwarte selecteer ik de zwartste exemplaren. Omdat ik nu in de fase van het vermeerderen zit, zijn mijn selectiecriteria nog zacht. Alleen de meest afwijkende exemplaren gooi ik eruit, met de rest ga ik verder. In een latere fase zal ik wat strengere selecteren zodat ik tot voorspelbare kenmerken kom die ik kan omschrijven. Die kenmerken zijn overigens ruimer dan bij moderne rassen. Een kleine variatie binnen de soort houdt de oude rassen juist robuust en charmant."

Donateursdag op 16 september

Op zaterdag 16 september vindt de jaarlijkse donateursdag plaats op de Bijenakker, het bedrijf van Henk van Berkel. Het adres is Rijnseweg 5A in Odijk. Vanaf 13.30 uur bent u welkom. Het programma duurt ongeveer tot 16.30 uur. Ivm de catering is vooraf aanmelden gewenst. Dit kan via info@zaadgoed.nl.

Einde aan patenten op ons voedsel?

Na jarenlange lobby, notities, resoluties en politieke en maatschappelijke discussie heeft het Europees Octrooi Bureau (EOB) eind juni eindelijk besloten om 'geen patenten meer te verlenen op (eigenschappen van) klassiek veredelde gewassen'.

Protest tegen patenten tijdens zadenruilbeurs

Dat is goed nieuws voor klassieke veredelaars, boeren en consumenten. Dit is waar Bionext, met steun van Stichting Zaadgoed en in samenwerking met nationale en internationale partners jarenlang campagne voor heeft gevoerd. Toch zijn er ook nog zorgen over mogelijke sluiproutes.

De verwachting is dat nu een groot aantal bestaande patenten op klassiek veredelde gewassen zal sneuvelen, bijvoorbeeld het patent op witte vlieg resistentie in paprika van Syngenta. Tegelijkertijd bestaat de vrees dat natuurlijke eigenschappen in de toekomst via een omweg alsnog gepatenteerd gaan worden. Bijvoorbeeld doordat er naast klassieke veredeling ook gebruik is gemaakt van een techniek die wel octrooieerbaar is.

Patents on Seeds zullen de ontwikkelingen daarom op de voet blijven volgen en indien nodig opnieuw in actie komen. Kijk voor actuele informatie op <https://bionext.nl/de-grootste-zaadbank>

Wat het effect is van het EOB besluit precies is zal de komende jaren moeten blijken. Bionext en de internationale coalitie No

Op weg naar een beter bewaarbare rode kool

Een van de spin-offs van het project Divers en Dichtbij (zie vorige kiemkracht) is de veredeling van zaadvaste rode kool op het biologisch-dynamische bedrijf GAOS. Stichting Zaadgoed ondersteunt dit initiatief.

Uit de rassenvergelijkingen die binnen Divers en Dichtbij zijn gedaan bleek dat er geen goede zaadvaste bewaarrassen van rode kool meer beschikbaar zijn. Om tot een goed zaadvast bewaarras voor de professionele biologische teelt te komen bewandelt teler en veredelaar Jos Jeuken nu twee wegen.

Door twee zaadvaste rassen gezamenlijk te laten afbloeien raken de eigenschappen van deze rassen vermengd (dat noemen we kruisen) en ontstaat nieuwe variatie. Uit de planten die daaruit voortkomen worden de beste exemplaren geselecteerd.

De tweede manier om diversiteit te creëren is door zaden te winnen van een goede en uniforme F1-hybride en die weer uit te zaaien. In de tweede generatie (ook wel F2 genoemd) splitsen alle eigenschappen zich dan uit en wordt een grote variatie aan eigenschappen zichtbaar. Ook daar worden weer de meest interessante planten uit geselecteerd.

Slimme strategie

Om de veredeling betaalbaar te houden werkt Jos Jeuken samen met Odin. Elk seizoen selecteert hij uit een groot aantal planten (ongeveer 2000) de beste kolen voor verdere veredeling. De overige kolen worden verkocht aan Odin. Op deze manier kunnen de teeltkosten betaald worden en zijn de kosten voor de selectie relatief laag. Een dergelijke samenwerking van teler en handelaar biedt nieuwe perspectieven voor de veredeling van zaadvaste rassen door telers. Het is wel een langdurig proces, zeker bij een tweejarig gewas als kool. Dit betekent dat we nog jaren geduld moeten hebben voordat deze nieuwe rassen op de markt komen.

De Keuze

De afgelopen weken was er weer tijd om enkele van 'onze' boeren veredelaars te bezoeken. Wat een genot en vreugde om te zien waar ze mee bezig zijn en ze te horen spreken over de teelt, over hun ervaringen met het selecteren en over de hoop op 'hoe de volgende generatie zal zijn'. Een centraal punt bij alle boeren is de keuze, want als je goed gaat kijken zie je veel ontwikkelingsmogelijkheden en variatie in een gewas. 'Wie ben ik dan om te kiezen wat tientallen, duizenden of miljoenen mensen eten over 5, 10 of 20 jaar?' en 'Wat willen mijn collega's telen?' De keuze lijkt van buitenaf makkelijk, maar sta je voor de keuze in verbinding met de plant, dan is het een stuk lastiger. Toch zal je als veredelaar moeten kiezen anders maak je het geheel niet 'edeler' en blijf je zitten met dezelfde variatie waar je weerstand tegen had. Dezelfde weerstand die je motiveerde om te beginnen met veredeling. Maak de keuze en zie wat de toekomst brengt. Laat je tegelijkertijd inspireren door de variatie die je ziet, wie weet hebben we haar nog nodig in de toekomst die komt.

Een mooie nazomer gewenst en hopelijk tot op de donateursdag.

Cor Zenhorst

Kort Nieuws

Convenant voor meer robuuste aardappelrassen

Op 8 augustus hebben 25 partijen uit de biologische aardappelketen een convenant gesloten voor meer robuuste aardappelrassen. Belangrijkste doel van het convenant is om de introductie van nieuwe biologische phytophthora resistente aardappelrassen op het veld en in het winkelschap te versnellen. Streven is dat er in 2020 alleen nog maar robuuste aardappelrassen geteeld worden in de biologische sector.

Directe aanleiding voor het convenant is de grote schade die de aardappelziekte phytophthora in 2016 aanrichtte in de biologische aardappelteelt. Verschillende akkerbouwers hadden hierdoor geen of heel weinig opbrengst en gaven aan dat ze voortaan alleen nog maar resistente rassen willen telen. Die rassen moeten er dan natuurlijk wel zijn en ze moeten ook geaccepteerd worden door consumenten. Dat gaat niet vanzelf.

Op dit moment zijn er 6 resistente biologische aardappelrassen op de markt. Bijvoorbeeld het ras Bionica van Niek Vos die in zijn veredelingswerk wordt gesteund door Stichting Zaadgoed.

Om de hele biologische sector te kunnen voorzien is echter een uitbreiding van het aantal rassen en een sterke opschaaling van het volume aan pootgoed nodig. Hier wil het convenant een bijdrage aan leveren door samenwerking in de keten te stimuleren. Kijk voor meer informatie op www.bionext.nl

Studiedag in België

Het Belgische netwerk 'Zelf Zaden Telen' (www.zelfzaden-telen.be) organiseert op vrijdag 24 november 2017 een studiedag in Merelbeke (nabij Gent) over 'Community Based Seed-Saving and Breeding'. Belangrijkste vraag tijdens de studiedag is: hoe kunnen we de gehele keten betrekken bij zaadveredeling en vermeerdering? Vorig jaar was er een eerste verkennende studiedag met als thema 'Zaden als gemeenschappelijk goed'. Dit jaar wordt 'Community based' bekeken vanuit het perspectief van veredelaars, boeren-vermeerders, onderzoekers, de handel en de consument. Kortom de hele keten. Voor meer informatie en opgave kunt u contact opnemen met Greet Lambrecht van de Akelei (akelei.jd@skynet.be).

Erfgoedzaden

In de kiemkracht van vorige zomer kon u al uitgebreid lezen over het initiatief Erfgoedzaden.

Onder de noemer 'Nieuw leven voor erfgoedzaden' willen Stichting De Oerakker, Stichting Zaadgoed en het Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland (CGN) de diversiteit aan rassen in de landbouw vergroten. De genenbank levert de zaden en ras omschrijvingen en de telers zaaien, vermeerderen en beschrijven de gewassen. In juli is de eerste nieuwsbrief verschenen met meer informatie over de voortgang en doelstellingen van het project.

Zie <http://www.deoerakker.nl/nieuwsbrieven.htm>

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie.

Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel veredelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete veredelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars.

Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 15 euro (of meer) over te maken op banknummer IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Zeist o.v.v. uw naam en volledige adres. Of kijk op www.zaadgoed.nl voor meer informatie.

ZAADgoed

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een set van 4 mooie ansichtkaarten ontwikkeld. Op de kaarten staan foto's van gewassen waaraan in projecten van Zaadgoed gewerkt wordt.

Uw gift is volledig aftrekbaar

Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar. Zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar.

Redactie: Maaike Raaijmakers.

Aan dit nummer werkten mee: Annelijn Steenbruggen, Henk en Maaike van

Berkel, Willy Douma, Cor Zenhorst, Edwin Nuijten.

Foto's: Henk van Berkel, Carel de Wilde, Reclaim the Seeds, Bionext, Louis Bolk Instituut, Vreken's Zaden.

Vormgeving & productie: Buro Laga.

Adres: redactie en Stichting Zaadgoed: Postbus 127 3700 AC Zeist.

E-mail: info@zaadgoed.nl website: www.zaadgoed.nl

Bank: Triodosbank - IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996